

LANDTSHEER, Clemens de (Temse 25 mei 1894 – Oostende 4 april 1984).

Volgde lager onderwijs en één jaar middelbaar aan het Sint-Willebrordusinstituut in Temse. Daarna kreeg De Landtsheer, die bestemd was om zijn vader, drukker-uitgever Edward de Landtsheer (1864-1945), op te volgen, een drukkersopleiding aan het Sint-Victorinstituut in Turnhout (1907-1910) en aansluitend bezocht hij één jaar de handels- en talesschool English Club in Gent. In 1911 begon hij te werken in de ouderlijke zaak, waar hij zich ontpopte als een actief medewerker aan *De Schelde*, het Vlaamsgezind, onpartijdig nieuws- en aankondigingsblad van het kanton Temse, dat door zijn vader werd gedrukt en uitgegeven. In 1913 lag hij mee aan de basis van de plaatselijke studiekring Onder Ons, die haar leden rekruteerde uit de middenstands- en bediendenkringen; Vlaamsgezindheid en culturele interesse waren de pijlers van deze vereniging. De Landtsheer werd als (cultuur)flamingant secretaris en oefende deze functie uit tot de Eerste Wereldoorlog de werking van Onder Ons stillegde.

Naar het voorbeeld van zijn vrienden Piet van Rossem (sr.) en de gebroeders Edward en Frans van Raemdonck bood De Landtsheer zich begin augustus 1914 aan als oorlogsvrijwilliger. Hij werd geweigerd omdat zijn klas korte tijd later officieel zou worden opgeroepen. Na zijn oproepingsbevel trad hij in dienst op 26 september 1914. Na zijn opleiding te Octeville (Frankrijk) werd hij met ingang van 25 januari 1915 vertaler-typist op het Belgisch consulaat te Cherbourg, van waaruit hij een uitgebreide correspondentie voerde met vrienden. Op 18 maart 1917 startte hij samen met Octaaf Bulterijs (Temse, 12 februari 1890 – 2 oktober 1951) het **frontblaadje** *Onze Temschenaars*. De Landtsheer, die vertrouwd was met het drukken, stond in voor een groot stuk van de redactie en voor de volledige materiële realisatie van het periodiekje. Het laatste nummer verscheen in mei 1919.

Persoonlijke ervaringen tijdens de Eerste Wereldoorlog maakten van de cultuurflamingant van vóór de oorlog steeds meer een politiek bewuste Vlaming. Die overgang werd ingezet met de lectuur van vele frontbrieven, waaruit de achteruitstelling van de gewone Vlaamse soldaat bleek. Op 10 april 1916 verdween aan het front zijn vriend-dorpsgeenoot Piet van Rossem, met wie hij regelmatig correspondeerde. Onmiddellijk deden geruchten over desertie de ronde en werd een onderzoek ingesteld. Die verdachtmakingen brachten ook De Landtsheer in een ongunstig daglicht, waardoor zijn brie-

ven en dagboeken werden gecontroleerd. Op 27 maart 1917 sneuvelden zijn boezemvrienden en volle neven, de gebroeders Van Raemdonck. Die gebeurtenis zou zijn verdere leven bepalen. Begin juli 1917 gaf hij een dubbele gedenkkaart uit om hun 'ideale broederdood' en Vlaamsgezindheid bekend te maken onder de soldaten. In augustus 1917 liet hij door Joe English een blauwvoettekening ontwerpen; hij slaagde er aanvankelijk in dat symbool door de censuur te krijgen en te laten drukken op briefhoofden, omslagen en kaarten. De veiligheidsdiensten hielden ondertussen een dossier bij van deze bezwarende activiteiten.

In november 1917 werd De Landtsheer, als gevolg van het soldatentekort aan het front, overgebracht naar het kamp van Auvours, waar hij opnieuw werd opgeleid. In Auvours voerde hij, ondanks het feit dat hij nog steeds werd gecontroleerd, clandestien actie voor de Vlaamse zaak. In juni 1918 vertrok hij naar het front, waar hij propaganda maakte voor de kranten *Ons Vaderland*, *De Stem uit België* en *Ons Vlaanderen*, waarin bijdragen van zijn hand werden opgenomen. Toen de Duitsers op 20 september 1918 een beschieting uitvoerden met stikgas, werd hij aangetast en afgevoerd. Hij belandde uiteindelijk in het hospitaal van Cherbourg, waar hij tijdens zijn herstelperiode zijn administratieve taak op het

Clemens de Landtsheer was voor 1914 een cultuurflamingant, maar radicaliseerde door zijn ervaringen aan het IJzerfront tijdens de Eerste Wereldoorlog. In 1924 werd hij secretaris van het IJzerbedevaartcomité, een functie die hij ook na 1945 opnieuw opnam. (C. VAN LOUWE)

consulaat hervatte. Op 30 september 1919 werd hij definitief gedemobiliseerd.

Na zijn terugkeer in Temse ging De Landtsheer opnieuw werken in de ouderlijke drukkerij. In 1922 verliet hij de zaak en werd hij bediende in het nieuwe filiaal van de Comptoir Charbonnier Maritime et Commercial in Temse. In 1925 werd hij aangeworven op de scheepswerven Boel. De Landtsheers naoorlogse activiteiten droegen een duidelijk Vlaamse stempel. Op 13 juli 1919 stichtte hij met Octaaf Bulterijs de gemeentelijke afdeling van het **Verbond der Vlaamse Oud-strijders** (vos), waarvan hij voorzitter werd. Op 28 maart 1920 gaf hij zijn ontslag, naar aanleiding van een motie tegen de té politiek gekleurde redevoering die hij hield tijdens de vlaginhuldiging van vos-Temse. Onder Ons werd in 1920 opnieuw gesticht als De Blauwvoet en opnieuw fungeerde De Landtsheer als secretaris. Al in 1921 stopte de vereniging echter haar werking. Later werd De Landtsheer lid van Kerlingaland, opgericht in 1925 en het verlengstuk van zowel Onder Ons als De Blauwvoet, maar ook deze vereniging beleefde slechts een kort bestaan. In 1920 verscheen zijn geïllustreerd huldeboek *Temsche ter gedachtenis... oorlog 1914-1918*, waarin alle omgekomen Temsese soldaten en opgeëisten worden beschreven. Hij was actief in de **Vlaamse Toeristenbond**, waarvan hij in 1922 nationaal medestichter was. In 1932 vatte hij bij de gemeenteraadsverkiezingen in Temse post op de lijst van de Vlaams-nationalisten.

Vanaf 1921 bekleedden de **IJzerbedevaarten** een belangrijke plaats in De Landtsheers leven. Op 18 september 1921 vond de tweede bedevaart plaats, die gewijd was aan de gebroeders Van Raemdonck. Aan De Landtsheer, secretaris van het Van Raemdonck-huldecomité werd gevraagd de organisatie op zich te nemen. De bedevaart was een succes en betekende voor De Landtsheer het begin van zijn activiteiten als secretaris van de in 1924 opgerichte vereniging zonder winstoogmerk Bedevaart naar de Graven van de IJzer, alias het IJzerbedevaartcomité. De Landtsheer was hiervan jarenlang de administratieve en organisatorische motor. Als dusdanig had hij een groot aandeel in de vlucht die de bedevaarten namen en in de bouw van de twee **IJzertorens**. Ook leverde hij heel wat inspanningen op het vlak van de propaganda. Daar zijn activiteiten steeds toenamen, verliet hij in juni 1927 de Boelwerf en werd het secretariaatswerk voor de IJzerbedevaarten een voltijdse betrekking. De veelvuldige verplaatsingen naar Kaaskerke, inherent aan deze taak, noodzaakten hem – daartoe aangezet door Frans Daels – naar de Westhoek te verhuizen. Van 1935 tot 1939 woonde hij in Diksmuide, daarna kreeg hij een secretariaatswoning in Kaaskerke. Tot voor de Tweede Wereldoorlog doorkruiste De Landtsheer het land met zijn filmvoorstelling *Met onze jongens aan den IJzer* en met

filmverslagen over de IJzerbedevaarten. In 1929 richtte hij zijn eigen filmmaatschappij Flandria Film op. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakte de bezettende overheid het filmen bijna onmogelijk, zodat Flandria Film in 1942 haar activiteiten stopzette.

De Landtsheer stond bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op de verdachtenlijst van de Belgische staatsveiligheid. Op 14 mei 1940 werd hij geïnterneerd en 's anderendaags met de **Spooktreinen** naar Frankrijk gevoerd. Het bevel dat zijn internering ongedaan maakte, kwam te laat. Hij belandde eerst in het kamp van Le Vigeant en werd van daaruit op 28 mei overgebracht naar Saint-Cyprien. Daar bracht hij bange weken door. In de nacht van 2 op 3 juli, na onderhandelingen tussen Frankrijk en Duitsland, werd hij vrijgelaten en op 10 juli was hij weer thuis. Bij zijn terugkeer vond hij zijn woning in vlammen opgegaan, een uitgebrand bedevaartsecretariaat en een grotendeels vernield filmarchief. De Landtsheer behoorde tot het **Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV)** en aanvaardde tijdens de bezetting, zonder lid te zijn van de gemeenteraad, in januari 1942 een schepenfunctie in het gemeentebestuur van Kaaskerke. Op 20 augustus 1943 werd hij benoemd tot VNV-oorlogsburgemeester.

Op 3 oktober 1944 werd De Landtsheer geïnterneerd en op 26 november 1946 door de krijgsraad tot tien jaar opsluiting veroordeeld. In beroep werd dit vonnis gemilderd tot zeven jaar. Op 1 juni 1948 kwam De Landtsheer voortijdig vrij en hervatte hij zijn werkzaamheden op het IJzerbedevaartsecretariaat. Zijn takenpakket bestond uit het ruimen van de in 1946 vernielde IJzertoren, het bouwen van de Paxpoort en de bouw van een nieuwe toren. De eerste jaren trad hij niet naar buiten; officieel was hij hulpsecretaris en maakte hij gebruik van een stempelhandtekening van **Edward Clottens**, de officiële secretaris. De Landtsheer verliet het bedevaartsecretariaat op 1 september 1960 en werd opgevolgd door **Rik de Ghein**. Na zijn pensionering was hij nog actief als verzekeringsagent van **Noordstar-Boerhaave** en bleef hij lid van het IJzerbedevaartcomité.

WERKEN: Artikelen in *De Schelde* (Temse); *De Standaard*; *De Gentenaar*; *Het Volk*; *Volk en Staat*; *Het Handelsblad*; *Gazet van Antwerpen*; *Nieuw Vlaanderen*; *Het Pennoen*; 't *Getrouwe Maldeghem*; *De Vlaamse Oud-Strijder*; – *Guldenboek Temsche ter Gedachtenis 1914-1918, 1920*.

LITERATUUR: L. de Ryck, 'Clemens De Landtsheer, een leven in dienst van Vlaanderen', in *Jaarboek 1980 van het Gemeentemuseum van Temse* (1981), p. 74-92; – D. Coppieters, 'Clemens De Landtsheer, een leven in dienst van de IJzerbedevaarten', in *De Koerier. Nationaal tijdschrift FVK-Rodenbachfonds*, jg. 11, nr. 4 (december 1993), p. 13-14.

ILLUSTRATIE(S), zie: film.

DIGNA COPPIETERS